

Een bijzondere begraafplaats in Solleveld

AB WAASDORP

November vorig jaar werd een aantal mooie en verrassende vondsten gedaan in het waterwingebied Solleveld van het Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (DZH). Diverse graven uit de vroege middeleeuwen kwam daar aan het licht. Het ging hier niet om toevalsvondsten, maar om een reguliere opgraving, uitgevoerd door de afdeling Archeologie van de gemeente Den Haag.

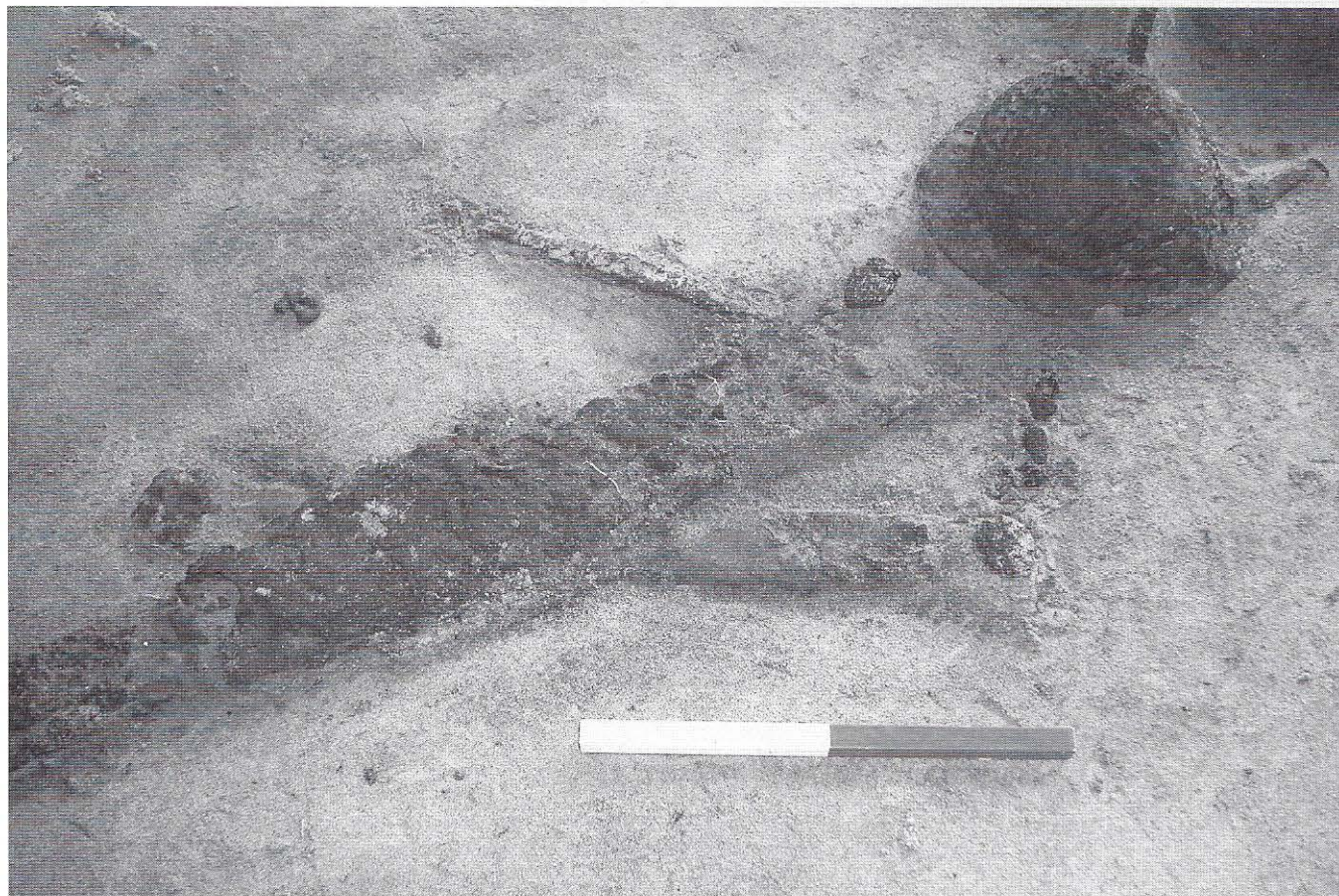
Knikwandpot, typerende grafveldkeramiek uit de 6de en 7de eeuw
(foto: gemeente Den Haag).

De aanwezigheid van het grafveld in Solleveld was al een halve eeuw bekend. In 1954 deed dr. W.C. Braat van het Rijksmuseum van Oudheden daar een beperkt onderzoek, waarbij hij twintig crematiegraven, voor een deel bijgezet in urnen, kon blootleggen. Dat hij op die plek zijn opgraving uitvoerde, had weer te maken met de vondstmelding van een particulier die bij graafwerkzaamheden op het terrein negen soortgelijke urnen had kunnen redden. De opgraving van nu was noodzakelijk geworden omdat het DZH een aantal bodemingrepen

wilde gaan uitvoeren om de waterwincapaciteit van het terrein uit te breiden (zie artikel Hans Lucas). Solleveld is een bijzonder en ook kwetsbaar duingebied met vrij veel cultuurhistorische en archeologische relicten aan en vlak onder het oppervlak. De verschillende walletjes die overal opduiken zijn de natuurliefhebber natuurlijk bekend; het zijn de zichtbare resten van de pogingen van onze voorouders van enkele eeuwen geleden om het duingebied in cultuur te brengen. Wat de archeologie betreft zijn er naast het grafveld ook resten aanwezig van nederzettingen uit de Romeinse tijd (0-300 na Chr.) en de vroege middeleeuwen (500-800 na Chr.). Die laatste wordt wel met het grafveld in verband gebracht.

De plannen van het duinwaterbedrijf behelsden onder andere graafwerk in de directe omgeving van het grafveld. Voordat dit uitgevoerd kon

Wapengraf
(foto: gemeente Den Haag).

worden moest de waardevolle inhoud van de bodem veilig gesteld worden. Daarom heeft DZH opdracht gegeven voor het archeologisch onderzoek. Eerst werd daarbij bekeken of er überhaupt resten van het grafveld aanwezig waren. Dat was bepaald niet zonder reden. Het onderzoek van Braat had al laten zien dat niet alles even goed bewaard was gebleven. Van verschillende van zijn urnen was de bovenkant verdwenen, hetgeen er op kon wijzen dat de grond nadien met een ploeg was bewerkt. Daarnaast had Braat vastgesteld dat het grafveld alleen onder een postmiddeleeuws dijkje bewaard gebleven en daarbuiten volledig vergraven was.

Meteen al aan het begin van het veldonderzoek bleek dat het grafveld ten zuiden van de opgraving van Braat nog een stuk heeft doorgelopen en dat daar nog het een en ander van over was. De betreffende cultuurlaag was inderdaad alleen nog onder het genoemde dijkje aanwezig, en hieruit kwamen, verspreid, stukjes knikwandpot, de typerende grafveldkeramiek uit de zesde en zevende eeuw, en crematieresten te voorschijn. Dit leverde een overduidelijk bewijs voor de verploeging van het vroegmiddeleeuwse niveau.

Gelukkig was niet alles door de ploeg kapotgemaakt. In een later stadium van het onderzoek

zijn nog enkele min of meer complete knikwandpotten te voorschijn gekomen (zie foto), de meeste overigens wel door het ploegen beschadigd. Alle urnen waren met crematieresten gevuld.

Toch is tijdens het onderzoek de meeste aandacht uitgegaan naar enkele andere graven, graven waar de lichamen van mensen zijn bijgezet zonder ze eerst te verbranden. Want dat was de grote verrassing in een grafveld dat juist tot dan toe als een puur crematiegrafveld te boek had gestaan: de aanwezigheid van die zogeheten inhumatiegraven.

Er zijn drie inhumaties aangetroffen. Twee daarvan bleken een spectaculaire inhoud te herbergen. De eerste kondigde zich aan door een langwerpig ijzeren voorwerp dat later een speerpunt bleek te zijn en dat schuin uit een vaag rechthoekig spoor omhoogstak. Het bleek een kist te zijn geweest, met, naarmate het spoor werd uitgediept, steeds meer wapens. Er was sprake van een ijzeren schildknop met greep, van een langzwaard (spatha) en een kortzwaard (sax), van een klein mesje, een gesp, en een vuurslag met stukjes vuursteen. Bij de spatha lijken delen van de oorspronkelijke schede door de corrosie van het zwaard zelf bewaard te zijn gebleven.

Het bronzen beslag uit het
bootvormige graf
(foto: gemeente Den Haag).

Van het lichaam van de begraven krijger is geen spoor teruggevonden; dat het er wel geweest is mag blijken uit een aangetroffen tandkapsel. Een tandkapsel is het glazuurlaagje dat net wat harder is dan de rest van de tand of kies en daardoor beter bewaard blijft. Ook zijn de resten gevonden van verkoolde eiken planken. Dezen moeten onderdeel hebben uitgemaakt van de deksel van de grafkist, die op de plek waar deze sterk verhit is, bewaard gebleven is. Heeft er misschien iets op de kist gebrand als onderdeel van het begrafenisritueel? We weten het nog niet. Wapengraven als deze zijn niet uniek. Ze zijn wel uiterst zeldzaam: de enige parallel uit Zuid-Holland is afkomstig van een opgraving van 1912 bij Katwijk.

Bij het tweede graf gaat het om een lijksilhouet: een grondverkleuring in de vorm van een menselijk lichaam. Hier zijn geen bijgiften bij gevonden. Het was bovendien al grotendeels verstoord. Het derde inhumatiegraf spande de kroon: hier is in Nederland helemaal geen parallel van bekend. Losse klinknagels, verspreid over het vlak, kondigden al aan dat er iets bijzonders op handen was. Verder uitgraven bevestigde dat: op een dieper niveau bleken de klinknagels in patroon te liggen. Later bleek het om een aantal rijen boven elkaar te gaan. Klinknagels werden in deze periode alleen in de scheepsbouw gebruikt, om de gangen overnaads aan elkaar te bevestigen. Het ligt dus voor de hand te veronderstellen dat het hier om scheepshout moet zijn gegaan. Van het hout is overigens in de zandgrond niets bewaard gebleven: de klinknagels lagen los in het zand.

De verschillende rijen klinknagels bevonden zich langs de twee zijden van een duidelijk bootvormig spoor van bijna 5 meter lang en ongeveer 1,5 meter breed. Even is gedacht aan een echt bootgraf, maar dat bleek niet het geval. Er wordt daarom nu van uitgegaan dat de kuil aan weerszijden met delen van een schip bekleed is geweest, misschien om op die manier een grafkamertje te creëren. Vorm en scheepshout lijken echter aan te geven dat de boot ook een rituele betekenis had bij het begrafenisritueel. Het bootvormige graf heeft enkele bronzen voorwerpen opgeleverd, die beschouwd kunnen worden als bijzettingen. De belangrijkste is een groot versierd beslag uit de zevende eeuw, dat ingelegd geweest is met drie knoppen. Ook in dit graf was van een lichaam geen spoor. Wel is een aantal tandkapsels gevonden en dat is genoeg om de inhumatie als bewezen te beschouwen.

Het is natuurlijk verleidelijk te veronderstellen dat in deze opvallende graven de leden van de plaatselijke elite zijn bijgezet, maar dat valt voorlopig niet te bewijzen. Hoe dan ook, deze vondsten lijken een nieuw licht te werpen op de vroege middeleeuwen in het Zuid-Hollandse kustgebied. De parallellen met andere, meer noordelijk gelegen kustlocaties zowel in Nederland als daarbuiten, zijn legio. Het onderzoek, dat nog lang niet is afgerond, spitst zich ook daarop toe. Intussen worden de vondsten door de restaurator van de afdeling geconserveerd en gerestaureerd.

J.A. WAASDORP IS WERKZAAM BIJ DE AFDELING ARCHEOLOGIE
VAN DE GEMEENTE DEN HAAG.